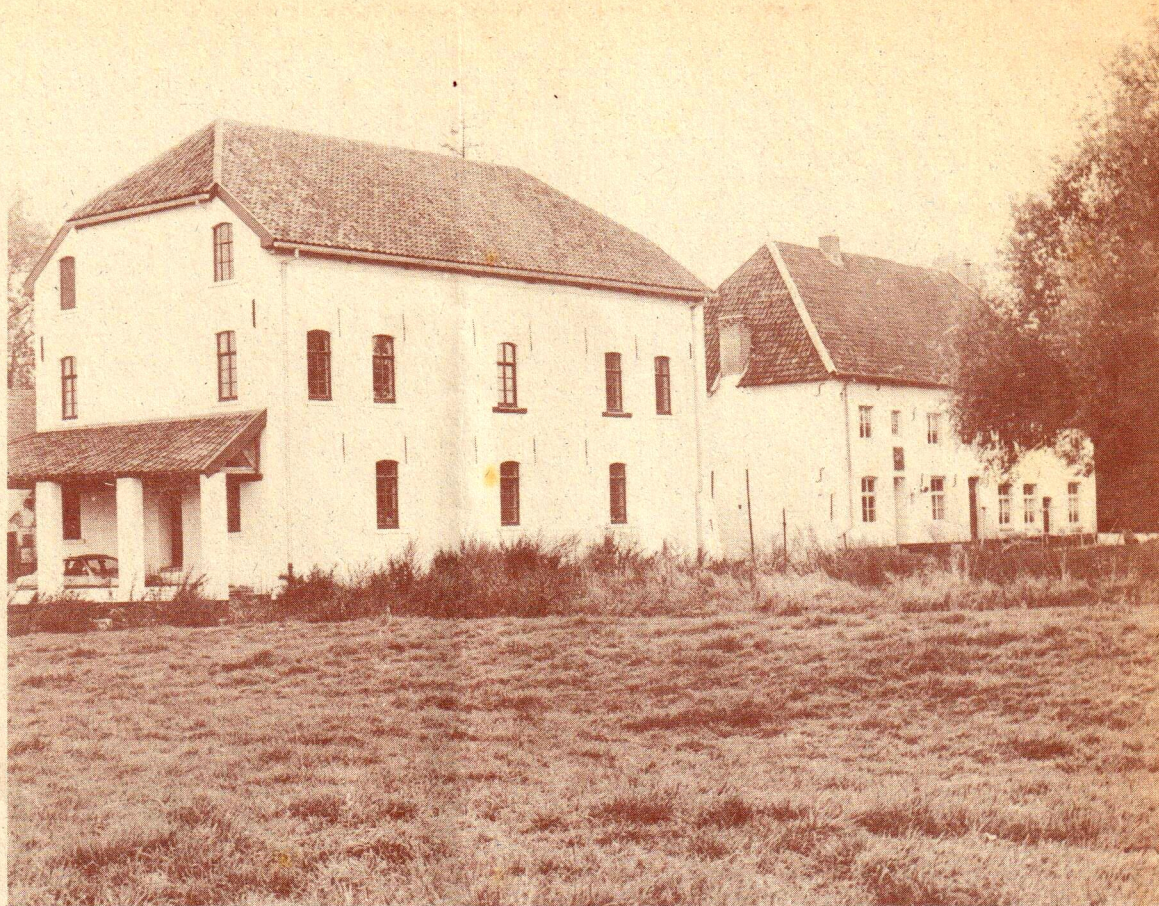


# VAN HAVER TOT GORT



## Lezerskring vergroot

Sinds het laatste maandblad is het aantal mensen, dat VAN HAVER TOT GORT krijgt thuisgestuurd, verdrievoudigd. Door te putten uit enkele grote adresbestanden hebben wij nu een lijst samengesteld van, naar ons idee alle, personen en instanties, die in beroep of vrijetijdsbesteding iets van doen hebben met de wind- en waterkorenmolens in Nederland. Het zijn ruim 700 adressen waar ons blad vanaf nu in de bus valt.

Er is een alomvattende reden voor deze forse uitbreiding van onze kennissenkring. We zitten nu halverwege 1981 en hebben nog een jaar van wat ruimere middelen (dankzij de subsidie van het ministerie van ekon. zaken) om als Ambachtelijk Korenmolenaarsgilde vaste voet aan de grond te krijgen. Daarna zijn we praktisch aangewezen op de eigen middelen.

Slagen wij erin alle mogelijk geïnteresseerden een jaar lang iedere maand opnieuw van ons bestaan en onze activiteiten te berichten, dan mogen we hopen na verloop van die periode een instituut te zijn geworden, dat niet meer weg te denken valt: een organisatie, in veler ogen te

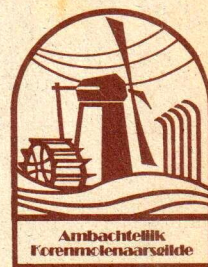
mooi van doel, dan dat die zou mogen verdwijnen. Als wij een jaar verder zijn hopen wij in de Nederlandse molenwereld ons bestaansrecht overduidelijk te hebben bewezen.

Een grotere schare lezers en belangstellenden zal ook ons financiële draagvlak verbreden. Niet doordat zij van stonde af aan een abonnementsgeld zullen moeten afdragen, maar wel doordat wij onder hen zeker nieuwe en grage donateurs zullen vinden, die ons doel - de instandhouding en het opnieuw tot bloei brengen van het molenaarsambacht - zullen willen steunen.

Tenslotte verwachten wij, dat deze lezerskring, zo selekt en toch zo compleet met alle molenmakers, zeilmakers, molensteenmakers, graanhandelaren, zijdegasleveranciers, zakkenfabrikanten enzovoorts, een uitgelezen publiek zullen gaan vormen voor ondernemers, die juist in deze specifieke branche hun doelgroep weten en die in VAN HAVER TOT GORT een uitstekend advertentie-medium zullen hebben. Die advertenties zullen we op den duur nodig hebben om de kosten van dit blad eruit te kunnen halen.

De redactie.

*De Bovenste Molens in Mechelen komt weer in vol bedrijf.*



Ambachtelijk  
Korenmolenaarsgilde

# De korenmolenaar als bedrijfsekonoom

Na onze aktie rondom de verstreken molendag om de detailverkoop op de molens te stimuleren willen we even stilstaan bij enkele bedrijfseconomische aspecten van dit onderdeel van het molenaarsbedrijf. Het feit, dat de bruto-marge bij de verkoop van onze produkten aan partikulieren groter is dan bij verkoop van meel aan bakkers, is al een aanwijzing dat het gaat om een interessante aktiviteit. Maar wat zegt de bruto-marge over het netto resultaat? Weinig!

Er komt nogal wat kijken wil men bij een goed lopende meelverkoop op de molen de gaande en komende man naar behoren kunnen bedienen. Daar zal men als molenaar heel wat tijd aan afwegen, afrekenen, advies geven, praatje maken e.d. in moeten steken. Als het om een wat grotere molen gaat, met een goede verkoop op bepaalde tijdstippen in de week, dan moet men misschien zelfs een of ander parttime-hulpje inschakelen. Tegenover dit alles staat, dat er bij meelverkoop op de molen geen bezorgkosten worden gemaakt.

Uit de gegevens van de enquête 1979 blijkt, dat de omzet op 23 molens gemiddeld 14,6 ton per jaar bedroeg, met een uitschieter naar een kleine 25 ton. Anders gezegd: een verkoop aan partikulieren van 280 respektievelijk 480 kilo per week.

Nu is ons uit een financieel jaarverslag van een van de bij ons aangesloten molenaarsbedrijven duidelijk geworden, dat ook de bijdrage van de detailverkoop aan het **netto** bedrijfsresultaat zeer interessant kan zijn. Men had berekend, dat de detailverkoop die in kilo's uitgedrukt slechts 3,3% van de totale meelomzet bedroeg, rekening houdend met alle kosten van verkoop e.d., niettemin voor 45% had bijgedragen in het netto resultaat van dat jaar!

Dit beeld zal naar wij aannemen vrij extreem zijn. Het zit er wel in, dat voor andere molenaarsbedrijven deze cijfers minder gunstig zullen uitkomen. Maar voorzover wij kunnen nagaan zal voor iedere molenaar zonder uitzondering steeds de konklusie zijn, dat de detailverkoop bedrijfseconomisch gezien een belangrijke zaak is.

## Pleidooi voor de pletwals

Maaltechnische zaken hebben vaak een bedrijfseconomische kant en omgekeerd. Dat geldt ook voor het gebruik van de pletwals, die we hier niet aanvoeren als het instrument om geplette tarwe en rogge te maken voor bakkers en partikulieren (een aantrekkelijke vergroting van het assortiment), maar als werktuig om er het tarwemeel mee vóór te bewerken voor het maken van bloem.

Het is een gelukkige omstandigheid, dat het verschil in de vraag van konsument en bakker naar volkorenmeel en bloem precies aansluit bij de technische mogelijkheden van de molenaars op de wind- en watermolens. Volkorenmeel, daar zijn we van oudsher op ingesteld. Bloem, dat is een ander verhaal. Een verhaal waaraan lang niet door iedere molenaar wordt begonnen....

Zoals we nu wel weten is bij volkoren-tarwemeel het inkopen van de juiste tarwemelange van groter belang dan de wijze van uitmalen. Bij het maken van bloem zijn beide even belangrijk. Is er bij het malen van volkoren-tarwemeel geen direkte relatie tussen de uitmaling van de bruto-marge, bij het malen voor de bloemproduktie is die relatie er wel op een heel gevoelige manier.

De vraag is natuurlijk tot welk percentage we de uitmaling van handelsgeschikte bloem kunnen opvoeren.

Elk procent aan gries- en zemelafvallen meer of minder betekent, dat er gemiddeld zo'n 30 cent van onze bruto-marge wordt afgeknabbeld. (Al raken we natuurlijk een beetje van die afvallen wel weer voor een leuk prijsje kwijt in de detailverkoop).

Met het huidige verschil tussen volkoren-tarwemeelprijs en bloemprijs zou men tot een uitmalingspercentage van 75 moeten komen om op een voor beide produkten gelijke bruto-marge te komen. En dat is niet of nauwelijks haalbaar..

Bij het malen voor de buil zal men veel voorzichtiger te werk moeten gaan dan bij het malen zo in de zak. Dan nog zal men bij een redelijk fijn bloemgaas op de zeeframen van de buil (bijv. 6XX of

7XX ofwel 240 en 200 mikron maas-wijdte) niet vreemd moeten kijken, als men maar tot een uitmaling van 55% komt. Dat is zowel ten opzichte van de grondstoffenprijs per 100 kilo verhandelde bloem, als met betrekking tot de produktiviteit een weinig aantrekkelijke zaak.

*Vandaar dat sommige molenaars, die een pletwals hebben, de tarwe eerst over de wals laten lopen, licht afgesteld met een vrij vlotte toevoer. De zemel komt door die bewerking meer los te zitten van het meellichaam, waardoor we een schone zemel en wat minder stippen in de bloem krijgen, hetgeen resulteert in a) een hogere uitmaling en b) blankere bloem.*

Het mes snijdt aan twee kanten: grondstofkostenverlaging en kwaliteitsverbetering. Er zijn molenaars, die met of zonder voorpletten wel op een uitmalingsverschil van 5 tot 7% komen en dat is toch maar mooi meegenomen.

Misschien dat het mes zelfs wel aan drie kanten snijdt.

Als men niet rechtstreeks in de buil maalt - wat om verschillende redenen aan te bevelen is - maar het opgezakte builmeel later pas apart boven de buil in een kaartje met doseerschroef stort, dan zal blijken dat het voorgeplette graan vlotter over de steen kan dan wanneer men de uitmaling in een passage direkt over de steen moet bereik- ken. Zo heeft men het koppel stenen weer eerder vrij voor het malen van volkorenmeel. De meeste molenaars zullen er geen aparte builsteen op na kunnen houden, dus dan spreekt dat wel aan.

De pletwals vraagt een betrekkelijk gering vermogen. Die kan men op windkracht als het een beetje waait wel naast een koppel stenen laten meelopen. Anders brengt een kleine elektromotor uitkomst.

Als er lezers zijn, die met bovenbeschreven werkwijze ervaring hebben opgedaan, dan houden wij ons aanbevelen voor hun wederwaardigheden.

Wergroep Bedrijfs-  
economische en technische adviezen

*Knap en slim, dat zijn de molenaars al vanaf de oudheid geweest. Veel van de al sinds eeuwen bestaande voorzieningen op de korenmolens getuigen daarvan. Vandaar dat ik nu eens niet kom met een voorbeeld van een "vinding" van de huidige generatie molenaars, maar met iets dat al eeuwen bestaat, misschien al sedert de dertiende eeuw. Niet "ter leringh ende vermaeck" dus, maar als eerbetoon aan de inventiviteit van vroegere molenaarsgeslachten.*

die geloof ik ook wel genoemd) op de molens met een luiwerk met een gaffelrad. De meeste standerdmolens hebben zo'n luiwerk en ook heel wat gemetselde belt- en stellingmolens en grondzeilers, met name in het zuiden en zuidoosten van het land, zijn ermee ingericht. De gaffelreep heeft drie, eigenlijk vier functies. Bij een kammenluiwerk, zoals op de meeste standerdmolens, wordt het luiwerk ermee met de hand op

tje komt te zitten. Hij laat nu de gaffelreep voorzichtig vieren tot het touwtje strak staat. De lus met de knoop blokkeert nu de gaffelreep en de zak blijft op de andere zolder zweven.

De molenaar loopt nu naar de steenzolder, neemt de zak met het luitouw eraan op zijn schouder, houdt die met zijn ene hand bij de krop vast en met zijn andere hand trekt hij het strak staande part van de gaffelreep iets naar beneden, waardoor de "wurglus" van het kneveltouwtje losschiet. Dan brengt hij die hand naar de onderkant van de zak en loopt nu naar het koppel stenen waarboven de zak moet worden leeggestort. Hij zet 'm neer op de schepkist (graankist) of op de zakkenbok op de steenkuip. Vervolgens maakt hij het luitouw los van de krop van de zak.

Het spreekt vanzelf dat de operatie ook kan worden uitgevoerd vanaf de steenzolder zelf met het daar hangende tweede kneveltouwtje.

Op een standerdmolen gaat het op overeenkomstige wijze, al zal de zak met graan daar vaak buiten de kast van

# 't Kneveltouwtje

Ik wil het hebben over het "kneveltouwtje" - of hoe het in sommige streken ook mag worden genoemd - voor de gaffelreep (omlooptouw, zo wordt

gang gebracht voordat men met het bedieningstouw de kammen van het varkens- of sterrewieletje op de lui-as in die van het aswiel trekt. Men kan er bij windstille zakken met de hand mee omhoogluien. Men kan, voorzichtig afremmend, er voorts zakken meel mee laten afschieten en men kan er ook - en daar gaat het om in dit verhaal - op de steenzolder een zak op schouderhoogte mee boven de zolder laten zweven. Dat is punt vier en waarachtig niet het meest onbelangrijke.

Hierbij speelt ons kneveltouwtje dan de hoofdrol. In feite moeten we een meervouds-"s" toevoegen, want het zijn meestal twee touwtjes: een op de maalzolder en eentje op de steenzolder.

Het kneveltouwtje is gewoon een kort dun touwtje met in elk eind een knoop. Op de stenen molens zit het in een muurkram, die vlakbij het betreffende part van de gaffelreep zit. Het is het part dat "omhoog" gaat als het luitouw (zakkenreep-zakkenketting) met een zak eraan omlaag wordt getrokken. Bij de standerdmolens zit het bevestigd door een overhoeks gat, dat door een van de deurstijlen op de maalzolder, resp. luikstijlen op de steenzolder, geboord is. Het tekeningetje geeft een en ander aan.

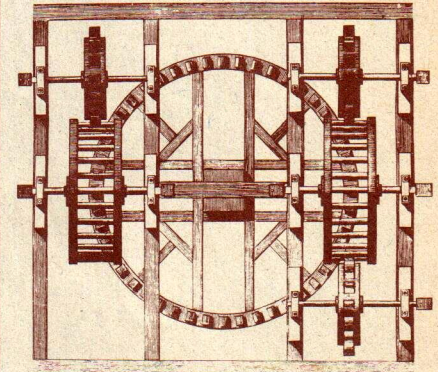
En nu de werking. We gaan even uit van de stenen molen. De molenaar staat op de maalzolder en haalt een zak graan op met het luiwerk. Hij laat de zak door de luiuken in de steenzolder gaan, totdat de zak daar ongeveer op schouderhoogte boven hangt. Dan trekt hij het luiwerk uit zijn werk en grijpt met zijn ene hand het part van de gaffelreep, waarmee de zak boven kan worden gehouden. Met de andere hand pakt hij het vrijhangende eind van het kneveltouwtje en slaat dat om de gaffelreep zodanig, dat het een hele slag eromheen komt en de knoop precies in de "nek" van het naar de muur lopende part van het kneveltouw-



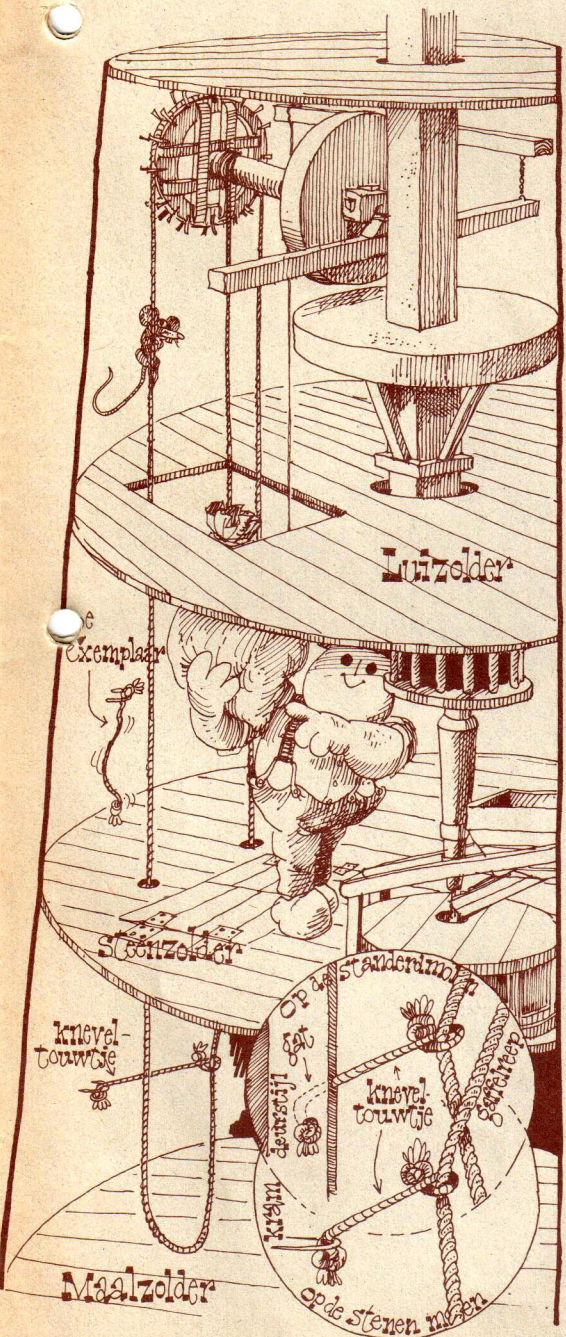
de molen zweven. En gezien de ontwikkelingsgeschiedenis van de windkorenmolens is het kneveltouwtje - toppunt van eenvoud, maar o zo handig - beslist op de standerdmolen uitgevonden.

Knap en slim, maar zó onbeduidend van uiterlijk, dat er haast nooit bij wordt stil gestaan. Ook de auteur van "Zingende Stenen" noemt het touwtje niet bij zijn beschrijving van de werking van het gaffelluiwerk. Een verzuim, dat ik heb trachten goed te maken.

Victor Mulder



**KNAP & SLIM**



*Molendag 1981 is weer achter de rug. Een stralende dag, hoewel in het noorden hier en daar nogal nattig begonnen. Dat kon je tenminste zien in de krant, die bovendien melding maakte van 340.000 fietsers, die die dag (ook Fietsdag!) er op uit zouden zijn getrokken. (Hoe komen ze overigens aan zo'n aantal zul je zeggen?).*

*Molendag 1981 had voor ons, ambachtelijke korenmolenaars, nog een apart tintje, doordat we op die zaterdag voor het eerst extra gul konden uitpakken met reclamespullen. Om te weten hoe het zo her en der verlopen is hebben we een tiental molenaars om hun ervaringen gevraagd.*

*Voor allen geldt, dat ze opperbest tevreden waren met de ontvangen publiciteitswaar, maar menigeen merkte erbij op, dat het best wel wat eerder had mogen komen.*

*Van alle 57 molenaars, deelnemers en niet-deelnemers, die van ons iets ontvangen hebben (een pak krantjes; een stapel affiches; persberichten; een aantal ook een advertentie-ontwerp) om er rondom molendag iets mee te doen, had er één de negatieve opmerking dat hij bang was met de molenkrantjes te werken, omdat ze misschien zijn bakkers/afnemers niet welgevallig zouden zijn. Van twee adressen kwam het pakket als "geweigerd" bij de drukker terug. Wie dat kan oegrijpen moet het ons maar eens uitleggen.*

*En nu over naar de Molendag-ervaringen.....*

**John van Ham, tweede molenaar "De Vrijheid", Schiedam:**

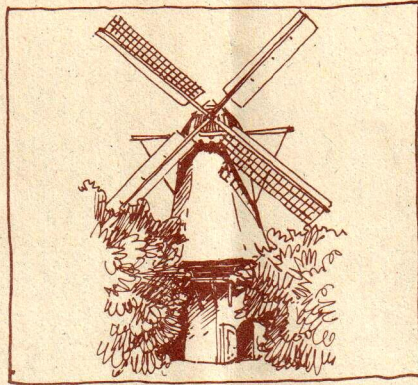
"Veel rustiger geweest, maar beter geslaagd. In 1980 kregen we 600 mensen op de molen, zodat je geen tijd had om ook maar met een paar behoorlijk te praten. Nu waren er 200. Dat is precies goed. We hadden roggebrood om uit te delen en voor de verkoop. Om twaalf uur moest de bakker nog bijbakken."

"Voor het vierde jaar werd een broodbakwedstrijd gehouden. Er waren ongeveer dertig inzendingen in twee categorieën: volkorenbrood en fantasiebrood. 't Fantasiebrood was zeer gevarieerd, van Zeeuwse bolussen tot een soort bananencake. De jury werd gevormd door de eerste molenaar, een Echte Bakker en de winnaar van de wedstrijd van vorig jaar. Anderhalf uur spanning, totdat alle puntenlijsten waren ingevuld en opgeteld."

"Het mindere aantal bezoekers zit 'm in de fietsroute. Vorig jaar kwam-ie langs

de molen. Ditmaal niet. Dat is onmiddellijk te merken: de mensen zijn blijkbaar meer fiets- dan molengevoelig. Althans hier."

"De Molendagbladen hebben we in een wijk huis-aan-huis verspreid. Er komt nog 'n aktieweek met 'n bakker. Dan delen we nu nog meer uit. 'n Andere (Echte) Bakker heeft een stapel van 150 kranten op zijn toonbank gelegd. En de affiches hebben ook grif aftrek gevonden."



**Jan Pijnappel, molenaar op "De Hoop", Oud-Zevenaar:**

"Hoewel het minder druk was dan vorig jaar, toen de fietsroute langs de molen voerde, hebben we toch tussen de 300 en 400 bezoekers gehad. 's Morgens was het het drukst. In de middag waren het vooral automobilisten met oudere mensen, die de route afreden. We hadden stoeltjes buiten de molen, waar de mensen een flesje fris konden nemen. We hadden daarbij pannekoken gebakken. En iedereen nam graag het MolenDagBlad mee."

"Met de affiches en persberichten kon ik weinig uitrichten omdat ze zo laat kwamen. Maar ik heb wel de krant nog benaderd. Nu komt er later in de week een flink stuk over de molen en onze activiteiten in."

"Al met al ben ik uitstekend tevreden met het resultaat."

**Adriaan Brassier, molenaar in Biggekerke:**

"'n Beste molendag gehad. Flink veel krantjes uitgedeeld aan bezoekers. Niet dat de toeloop kolossaal is geweest. De fietsroute zoekt Biggekerke niet op. Maar dat geeft niet, want wij hebben op de molen het hele jaar door aanloop van bezoekers."

"De bakkers waren ook heel positief over de raambiljetten. Ik heb ze nog niet allemaal kunnen bereiken, maar dat komt nog wel."

"Ik heb de stellige overtuiging, dat we de toekomst rustig tegemoet kunnen

zien. Ik geloof gewoon in deze ontwikkeling. Het effect van een aktie als deze met die molenkrantjes kan naar mijn idee niet uitblijven."

**Bert van Rijswijk, molenaar "Rijn en Zon", Utrecht:**

"Het is flink druk geweest met tussen de 200 en 300 bezoekers, hoewel we buiten de fietsroute lagen. Misschien heeft het geholpen, dat onze krantjes ook bij de VVV op de balie liggen. De helft van onze molendagbladen is weg. Die hebben we nodig voor de Utrechtse Molendag, precies een week na de nationale molendag. We hebben dus tweemaal reclame."

"'n Bakker had een tafel vol molenbrood gebakken; die was in de loop van de middag leeg. Op die negende mei hebben we 85 kilo meel verkocht in kleine verpakking. We hebben negen mensen in touw gehad om te helpen."

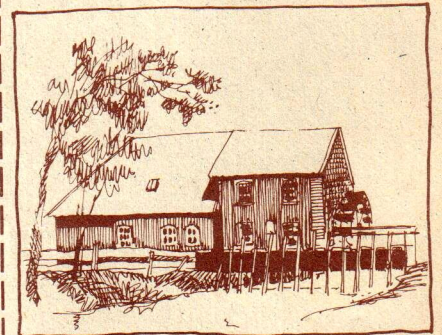
"Die affiches vinden de mensen mooi man! Ze hebben ook al op een buurtfeest gehangen."

**Ria van den Eynden, molenaarsvrouw "Dommelse Watermolen":**

"Pau heeft de hele dag gemalen. We hadden brood en cake en kokoskoek gebakken, precies zoals in onze krantjes stond en dat vond allemaal gretig aftrek. Toch hebben we niet meer dan 100 bezoekers gehad. Die fietsroute voert hier nu eenmaal niet langs; er is veel schonere natuur in de buurt dan hier bij de molen."

"De krantjes delen we suksessievelijk uit aan de klanten in de winkel." (Zaden, tuin- en dierbenodigdheden).

"Maar ja... Nu de zomer komt gaan de mensen toch minder zelf bakken. Ze zitten liever in de zon. Zelf bakken is meer een bezigheid voor de winter, hebben we hier gemerkt."



**J. de Visser, molenaar op "De Hoop", Wolphaartsdijk:**

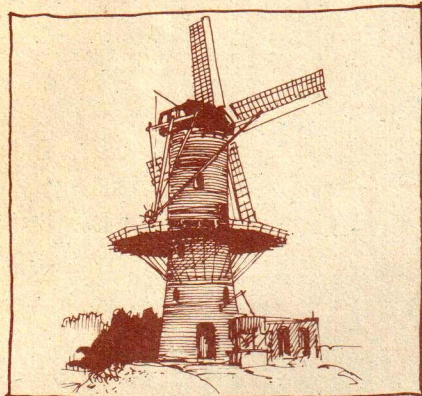
"Ik ben de meeste krantjes al kwijt. Ik heb ze in de buurt massaal rondge-

**MOLENDAG. DE EEN BERUST, DE AN.**

deeld. Mijn dochter, die als p.a. studente stáge loopt, heeft ze ook op school uitgedeeld."

"Ik kon meteen het effect al merken. Want op molendag had ik al zo'n 25 bezoekers. Voor ons doen niet gek, want het jaar daarvoor hadden we 2 of 3 bezoekers op de hele molendag."

"Ja, wild druk op de hier niet. 'n Beetje 'n dooie hoek. De affiches heb ik overal zien hangen. Ze vinden ze prachtig, die bakkers. Nu maar afwachten wat er gaat komen, want het effect van zo'n aktie moet je natuurlijk op wat langere termijn zien."



**Jac. Vrehan, molenaar "De Volmolten" Epen (Geuldal):**

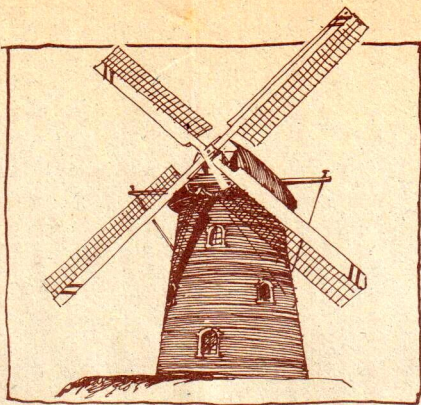
"'n Fantastisch geslaagde molendag. Op de zaterdag en zondag (want we hebben zondags Open Dag gehouden) zijn er tussen de 3000 en 3500 mensen geweest. Het waren ook twee prachtige dagen moet je rekenen."

"De Echte Bakkers hebben in het kleine bakhuisje bij de molen gebakken in een takkenbossen oventje. Geweldig was dat. U begrijpt dat de krantjes op zijn. Ik heb er nog drie of vier boven liggen. Voor mezelf. Nu moet ik gauw terug, want ik ben een schoolklas aan het rondleiden."

**J. Jochijms, molenaar "De Zuidmolten", Groesbeek:**

"Molendag is hier buitengewoon gelopen. In 1980 was het een gekkenhuis met 2000 bezoekers. Nu tussen de 300 en 400. Dat gaf de mogelijkheid om voor iedereen meer aandacht te hebben. De eerste bezoeker was de nieuwe burgemeester van Groesbeek. Die is samen met zijn vrouw wel een uur op de molen geweest."

"In de molen hadden we een broodstand van de bakkers. Daar kon iedere bezoeker molenbrood eten. En we hadden pannekoeken gebakken. Van de krantjes zijn we er zo'n 700 kwijt. De



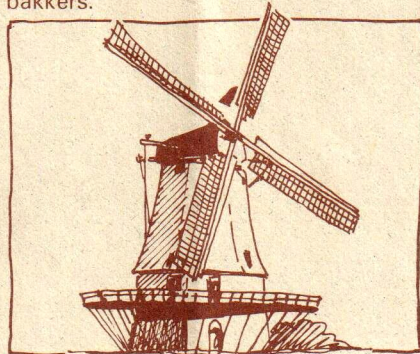
rest gaat de deur uit met groepen, die nu steeds meer de molen komen bekijken."

"D'r was wel niet veel wind op molendag, maar toch hebben we de molen van 9 tot 6 draaiende kunnen houden. We hebben veel hulp gehad van de vrijwilligers, van wie er overigens twee net geslaagd zijn."

**F. van Limbeek, tweede molenaar op "De Hoop", Wervershoof:**

"Molendag is gewoon tegengevallen hier. Er zijn misschien 130 mensen geweest. Vorig jaar waren dat er nog 600. Ik denk dat het komt omdat de mensen die in een molen zijn geïnteresseerd het nu wel allemaal hebben gezien. Het is tenslotte de derde of vierde keer dat ze hier langskomen."

"We hadden de krantjes bewaard juist om mee te geven op molendag. Dus die hele berg ligt hier eigenlijk nog. De plakaten waren wel op tijd naar de bakkers."



**Hans Dobbe, molenaar "De Vliet", Wageningen (voor het laatst bewaard om aan te geven hoe een vindrijk mens - zoals al in het vorige maandblad gezegd - uit gelijke omstandigheden méér profijt kan halen)**

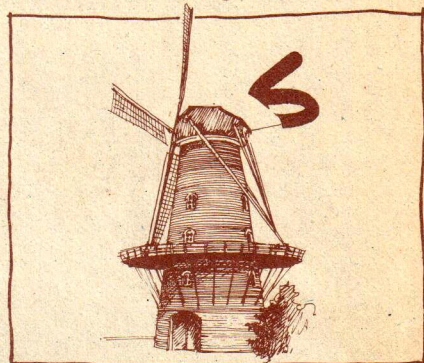
"De fietsroute voerde 'op molendag niet langs de molen. Toen hebben onze eigen fietsroute gemaakt. Kaartje bij de VVV gelegd, want daar zijn ze niet te beroerd om je te helpen. Zo hebben we toch de hele zaterdag door zo'n 400 bezoekers gekregen. We hebben flink

verkocht en goed contact gehad met de mensen..."

"Wat ook veel bekijks trok was de uitreiking van de prijzen van de broodbakwedstrijd. Er deden 34 mensen mee aan die werstrijd. Ik had de pers en een paar fotografen bij de prijsuitreiking, dat komt dus wel mooi in de krant."

"De jury van de wedstrijd bestond uit een bakker en twee bakkerij-leraren, want je zit in Wageningen of je zit er niet, nietwaar? Van die jury zijn ook foto's gemaakt en die leveren me weer gratis publiciteit op. Reklame, waar ik meer aan heb, dan aan het plaatsen van een advertentie."

"De krantjes werden overal erg positief ontvangen. Ik heb er voor molendag duizend in de bus gestopt op de stu-



dentenflats. Bij de VVV en de openbare bibliotheken heb ik stapels krantjes mogen wegleggen: ik heb het gewoon gevraagd en ze vonden het goed. Want de molen is hier in Wageningen, wat je noemt, populair. Het effect van de krantjes op korte termijn was op molendag al merkbaar. Er werd over gepraat. Niemand is weggegaan zonder MolenDagBlad en zonder molen (rozijnen) bol. Later, over een paar weken, moet blijken wat het op langere termijn voor resultaat heeft."

"Maar ik blijf wel bezig natuurlijk. Op het moment heb ik een tentoonstelling in de molen over granen. Hardstikke interessant, al die soorten, die aan onze "moderne" tarwe zijn voorafgegaan en die nog elders voorkomen."

"O ja, een van de juryleden schrijft ook voor het bakkersvakblad. Hij komt van de week terug om een verhaal te maken over mijn molen en over het Amb. Korenmolenaarsgilde. Daar heb ik hem op molendag maar meteen even over aangeschoten."

**Mocht iemand tegen de tweede zaterdag in mei van 1982 met de handen in het haar zitten en niet weten wat met molendag aan te vangen: hij raadplege deze lijst. Sukses zit er in voor iedereen, die er zelf wat van weet te maken!**

**ER MAAKT ZIJN EIGEN FIETSROUTE**

# 6 Begint in Quakenbrück voor Duitse korenmolens de viktorie?

Goed voorbeeld doet goed volgen. Schreven we in het januari-nummer over een Vlaamse bakker / molenaar, die het beginnend sukses van de Nederlandse korenmolenaars zó aantrekkelijk vond, dat hij maar aan de nieuwbouw van een eigen molen begonnen is, nu het verhaal van een Duitse molen die vermoedelijk binnen afzienbare tijd weer als korenmolen in gebruik zal worden genomen. Aanleiding tot dit Duitse initiatief is een bezoek geweest, dat voorzitter Jochijms in de herfst van het vorig jaar aan deze molen en de groep van molenvrienden ter plaatse heeft gebracht.

De molen waar het om gaat is die van Quakenbrück, een plaats gelegen tussen Osnabrück en Oldenburg. Het is een achtkante stellingmolen - ter plekke aangeduid als "Galerie-Hollander" - met als een heel eigen en opvallend attribuut een windroos. En niet minder opvallend is de donkerrode kleur waarin de molen geverfd is.

Toen het Nederlandse gezelschap er in oktober heenreed was het met het inwendige van de molen niet in alle opzichten prima gesteld. Molenaar Jochijms, zoon Jan, vrijwillig molenaar Cor en huisvriend Michael - een Duitse student, die in Nijmegen studeert en buitengewone belangstelling voor deze molen had en heeft - beklommen trappen die wankel waren, stonden in de tocht op de steenzolder doordat de ramen stuk waren (het was de steenkuipe ook al aan te zien; ze stonden er wat deerniswekkend bij) en de kammen van het aswiel waren foetsie, terwijl de bonkelaar wat zijn kammen betreft ook al niet meer in beste staat verkeerde.

Maar dat is nu - mei 1981 - een stuk anders. In Groesbeek hebben ze bericht gekregen, dat de molen weer helemaal glas dicht is en dat aan de andere mankementen ook al het een en ander gedaan is. Het wachten is op contact met de huidige eigenaar van de molen - een antiquair - met wie goede afspraken moeten worden gemaakt over huur



en her-ingebruikname van de molen als korenmolen. Als molenaar wil dolgraag student Michael optreden, bijgestaan misschien door een jonge en ambitieuze Hollander. Komt hij niet in aanmerking, dan staat een Duitse molenaar op de nominatie. Maar vast van plan om te beginnen zijn ze daar in Quakenbrück in elk geval!

In oktober was zoveel geestdrift onder de leden van de zg. Kreisheimatbund - een soort heemkundegroep - niet te vermoeden geweest. Tot aan het moment, dat molenaar Jochijms uit eigen ervaring kon vertellen hoe het er in ons land voorstaat met de kansen van de ambachtelijke korenmolenaar, had men daar nimmer een enkele gedachte gewijd aan de mogelijkheid om de Quakenbrücker molen weer in bedrijf te brengen. Men wilde niet verder gaan dan voor zichzelf vast te stellen, dat alles moest worden geprobeerd om de molen als monument voor het nageslacht te behouden.

Wie er nu precies de rode molen van Quakenbrück gaat bemalen is op dit moment niet duidelijk. Maar het ontwaakt enthousiasme voor de graanmaaldery onder de Duitsers - en met verschillende grote steden in de omgeving waardoor afzet zeker moet zijn te vinden onder de vele warme bakkers van onze Oosterburen - geeft de bijna-zekerheid, dat deze Galerie-Holländer

op de goeie manier de wind in de zeilen krijgt.

## Geschiedenis

Het is misschien aardig om even de geschiedenis van deze molen te beschrijven. De molen is gebouwd in het jaar 1800. In 1877 werd de onderbouw vernieuwd, zodat de molen hoger kwam te staan. Tijdens de ook bij ons zo beruchte orkaan van 13 nov. 1972 werd ook deze molen zwaar beschadigd. Kap en wieken kwam omlaag en beschadigden bij hun val ook het molentlijf. Daar het om een bijzondere molen ging, een technisch cultuurmonument voor de hele landkreis Osnabrück, besloot de al genoemde Kreisheimatbund samen met de omliggende gemeenten tot herstel.

Van de weduwe van de laatste molenaar - die vorig jaar op 96-jarige leeftijd stierf -, mevrouw Schnitker, kregen de Hollandse gasten nog te horen, dat er in 1911 een dodelijk ongeluk op de molen was gebeurd: de toenmalige mulder stortte van de tweede verdieping door de luiken naar beneden. Verder vertelde deze oude dame nog, dat na de Tweede Wereldoorlog de houten wieken door stalen waren vervangen met jaloezieën die van een andere molen afkomstig waren.

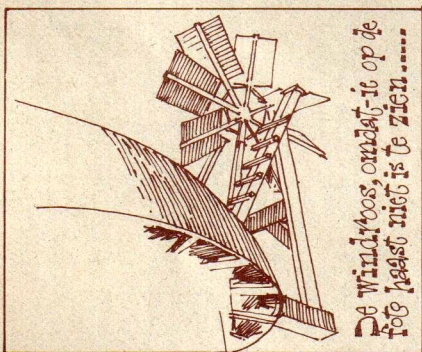
In het vlakke landschap van Osnabrück

en omgeving - met veel akkerbouw - kun je de rode molen van Quakenbrück al van verre zien opdoemen. Zoals gezegd: een bijzondere verschijning op de molen is de windroos. Die is, met een geheel stalen kamwiel-overbrenging kennelijk gemaakt om een mensenleven mee te gaan. Hoewel er tijdens het Hollandse bezoek praktisch geen wind stond bleef de windroos toch voortdurend op en neergaan, zodat de molen altijd precies in de wind stond. Een praktisch en degelijk werkstuk.

Dat de kammen in het aswiel ontbraken kwam, hoorden de bezoekers later van de Heimatbund-voorzitter, Heinrich Boning, door gebrek aan geld. De vang bleek een ijzeren hoepelvang, zoals die ook wel in Nederland te zien is. Op de luizolder trof men luiwerk met kammenoverbrenging. Er stond een elektromotor van zo'n 25 pk met een verticale as tot op de maalzolder. Op deze as kon men afzonderlijk drie koppels stenen, twee bloembuilen, twee elevatoren en het luiwerk aansluiten, stuk voor stuk aangedreven door middel van V-snaren. Het voordeel van zoiets was en is natuurlijk, dat je maar één motor nodig hebt om alle werktuigen afzonderlijk te kunnen gebruiken. Maar mulder Jochijms ziet toch liever, dat werktuigen elk voor zich een aparte aandrijving hebben.

Op de steenzolder van de Quackenbrücker molen vindt de bezoeker twee koppels blauwe stenen en een koppel Franse stenen. Wat opvalt is, dat de vondelbalk maar ca. 80 cm lang is en dat men die tegelijk met wiel en schroefas omhoog of omlaag kan brengen, hetgeen toch een bijzondere konstruktie mag heten.

Op de maalzolder staan twee bloembuilen, direct aangesloten op de steen. Eentje van de twee is op de bespan-



De windroos, omdat ic op de top haast niet is te zien.....

ning na in vrij goede staat; de andere is rijp voor de schroothoop.

Op de begane grond zijn nog een Neusath graanreiniger en een apart koppel blauwe stenen, dat elektrisch kan worden aangedreven.

Aan de molen vastgebouwd is een houtzagerij, die zowel de wind als elektriciteit als aandrijfkraft kan

benutten. De aandrijving is het enige dat van de houtzagerij over is: alle zaagbladen en andere onderdelen zijn blijkbaar in verkeerde handen overgegaan.

Het muurwerk, waarop de molenachtkant rust, is opgetrokken uit gewone keistenen van ongeveer 15-20 cm. Zeer mooi. De galerij was in oktober, zij het voorzichtig, nog wel begaanbaar. Vanwege de windroos stond de molen in de ruststand.

De wieken van de molen zijn ook van een bijzondere konstruktie. Ze zijn in totaal ongeveer 20 meter lang. In de askop steken ijzeren borstroeden van ca. 5 meter. Daaraan zitten ijzeren roeden (I profiel) met zijzeren hekijzers. Die zijn bedoeld om er jaloezieën op aan te brengen. Ze zitten er deels wel op, maar door gebrek aan geld is het karwei niet afgemaakt.

Toen het reisgezelschap de toestand van de molen in oktober opnam werd verzucht wat een zonde het was dat zo'n molen niet in ere werd hersteld. Ze hebben die zucht in Duitsland dus wel gehoord!

## NIEUWE/LET LEZER/OP!

*Als u vandaag voor het eerst dit blad in uw bus krijgt dan gebeurt dat in de meeste gevallen, omdat u eigenaar bent van een korenmolen of molenaar, oud-molenaar of "vrijwillig molenaar". Wilt u bij een onjuiste vermelding van uw naam en/of adres ons dat per briefkaartje laten weten? U zoudt dan ook moeten vermelden bij welke molen u "hoort" en of u van deze molen eigenaar bent, dan wel molenaar, oud-molenaar, vrijwillig molenaar enz. Ook aanvullingen zijn welkom. In geval van een aanvulling ook weer graag vermelden: naam, adres, welke (koren)molen en wat de relatie tot de molen is van de betreffende persoon. Wij zullen dan wel zien of u in aanmerking komt voor een gratis - abonnement op ons blad.*

# Schiedamse Molenstichting 'n feit

Schiedam, toch eeuwenlang vermaard als de jeneverstad, ziet zich de laatste jaren veel liever afgeschilderd als molenstad. Op het briefpapier van de gemeentelijke voorlichtingsdienst prijken, als beeldmerk, dan ook drie oudhollandse geveltjes en vier gestyleerde wiekenkruisen. Dat de stad sinds 28 april een aparte stichting "De Schiedamse Molens" rijker is, met een speciaal aangestelde molenkoördinator, zal er zeker toe bijdragen, dat het imago van Schiedam als molenstad vaste voet krijgt. Op die 28e april is overigens ook de Vereniging Schiedamse Molenvrijwilligers opgericht.

De figuur van de molenkoördinator in Schiedam is binnen het Ambachtelijk Korenmolenaarsgilde geen onbekende. Jos Gunneweg, jarenlang voor de Rijksdienst voor de Monumentenzorg, molensektie, crossend langs de molens van vooral Brabant, Zeeland en Limburg, gaat in Schiedam het kantoor betrekken. Een veelheid van werk ligt daar op hem te wachten, niet in de laatste plaats een berg onderhoud. Binnen de nieuwe stichting zal het onderhoud

aan drie molens (De Vrijheid, De Drie Koornbloemen, De Noordmolen; De Walvisch hoopt men er toch ooit bij te krijgen) in een vast schema worden ondergebracht en uitgevoerd. De vrijwilligers zullen daarin een belangrijk aandeel hebben, zoals zij dat in het verleden altijd hebben gehad.

Jos Gunnewegs taak zal behalve de dagelijkse zorg voor de instandhouding van de molens en voor het draaien en malen van het drietal ook de begeleiding van de molenvrijwilligers omvatten. Verder zal hij nieuwe mogelijkheden gaan aanboren, die de exploitatie van de molens in de toekomst doelnijk houden. De promotie van de Schiedamse molens en het beheer van het molenfonds behoren ook tot zijn pakkie-an.

Met het totstandkomen van de molenstichting in Schiedam is een niet alledaags lichaam tot leven gewekt, waarin overheid (gemeente) en partikulier initiatief (Schiedamse bedrijven en verenigingen) samenwerken tot behoud en bloei van de prachtige stadskorenmolens. Van de jeneverstad dus.

## VAN HAVER TOT GORT

Uitgave van de Stichting  
Ambachtelijk Korenmole-  
naarsgilde, Postbus 3086,  
3101 EB SCHIEDAM.

Giro 36 102 63 t.n.v. de  
Penningmeester Stichting  
Amb. Korenmolenaarsgilde,  
Landpoortstraat 9, Raven-  
stein.

## 'Bovenste Molens'

Naar alle waarschijnlijkheid zullen "De Bovenste Molens" op het riviertje de Geul in het Zuidlimburgse Mechelen per 1 augustus weer in vol bedrijf zijn. "De Bovenste Molens" is de naam van twee molens, die vroeger naast elkaar graan maalden en papier maakten; van deze twee is alleen de graanmolen over, maar die ene molen blijft de naam "De Bovenste Molens" voeren.

Molenaar op "De Bovenste Molens" wordt Henk Kattenbeld, die voorheen op de watermolen van Meerssen heeft gewerkt. Hij zal een volledige dagtaak hebben aan het verwerken van louter natuurzuivere produkten (tarwe, gierst, boekweit, soja enz.) die zullen worden aangeleverd door Manna, de natuurvoedingswinkelketen van de makrobiotische richting in Nederland. De molenaar komt bij de molen te wonen.

"De Bovenste Molens", die eigendom is van de Vereniging tot Behoud van Natuurmonumenten (zoals de Volmolen in Epen), is in de jaren 75/76 volledig gerestaureerd. Sedertdien is ook het gehele maalwerk vernieuwd en heeft de molen een nieuw rad gekregen. De molen is in gebruik gegeven aan een aparte stichting, die de molen exploiteert en de molenaar in haar dienst heeft. Met Manna is voor de afname een kontrakt opgesteld.

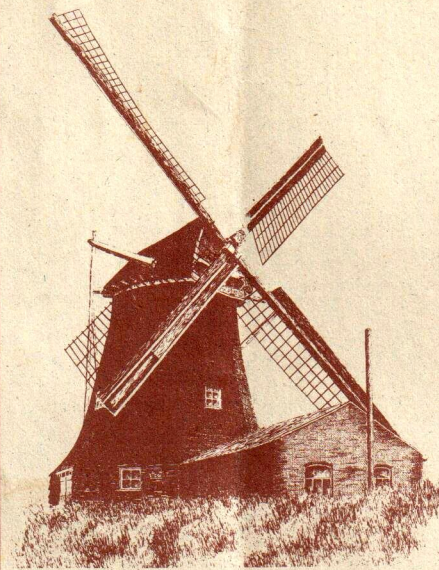
"De Bovenste Molens" zal zijn werk geheel op de kracht van het Geulwater kunnen doen. Er is meer dan voldoende water voor. Vanaf de Belgische grens tot aan de Mechelse molen liggen er vijf watermolens op de Geul, waarvan er vanaf augustus drie volop actief zullen zijn: van boven naar beneden: "De Volmolen" (Epen), "De Bovenste Molens" en "De Onderste Molen", beide te Mechelen.

## 'Nooitgedacht' herrijst uit as

Eigenlijk had hij deze maand bedrijfsklaar moeten zijn, maar het wordt wel september, vertelde een ambtenaar ten gemeentehuize in Arnhem, gevraagd naar de stand van zaken bij de herbouw van de molen "Nooitgedacht". De achtkante grondzeiler is op 25 juni 1977 tot de grond afgebrand, terwijl de gemeente al vergevorderde plannen koesterde tot renovatie van de korenmolen.

Er was al een potje voor apart gezet. Dat kapitaal vormde het begin van de flinke schep geld die gemoeid is geweest met de restauratie. De bevolking bracht bijna dertigduizend gulden bijeen. Steun kwam van de provincie, van de Ver. De Hollandse Molen, van de Kinderpostzegels, van CRM en van nog meer instanties.

De restauratie is uitgevoerd door de



## Om Zo Te Zeggen

*"Meulens moalen mit gain wind dei veurbie is"*

*Rolf Wassens, molenaar in het Groningse Feerwerd, schrijft erbij, dat dit een Groningse wijsheid is die ook buiten de molenwereld haar betekenis heeft. Men moet dan denken aan "het ijzer smeden als het heet is" en zo.*

molenmakersfirma Medendorp uit Zuidlaren. Als hij wordt opgeleverd zal de molen weer helemaal maalvaardig zijn. In de toekomst wil de eigenaresse, de gemeente, ook echt graag zien, dat de "Nooitgedacht" weer gaat malen. Maar voorlopig zal dat op kleine schaal zijn. De oude molenaar, Meulenberg, is de 80 al gepasseerd, wil nog best zo nu en dan de vang lichten. En er zijn vrijwilligers genoeg om hem daarbij terzijde te staan.

## 't Spant erom voor Rijn & Zon

Tot het einde van de maand heeft de Stichting, die sinds 1 april de molen "Rijn en Zon" in Utrecht exploiteert, de tijd om bij de geldschietters te bewijzen, dat het mogelijk is deze korenmolen rendabel te maken. Voor molenaar Bert van Rijswijk dus een spannende periode, omdat er voor hem veel van afhangt of de gemeente (eigenaar van de molen) een beetje toeschietelijk is of niet.

De gemeente heeft al tijden geleden aangekondigd geen verdere subsidie meer te willen verlenen. "Maar", zegt Bert, "ze hebben dat gedaan op grond van resultaten van indertijd. Het gaat nu al veel beter, want ik ben al naar een afzet van 4 tot 4,5 ton bakkersmeel gegroeid".

De stichting achter de molenaar is nog maar een provisorische. Zij ziet als eerste taak om de gemeente ervan te overtuigen dat de "Rijn en Zon", mits verhuurd tegen een bedrag dat geen molenaarsinkomen opsoupeert, een lonend projekt kan zijn. Er moet dan nog wel wat geld komen om enkele noodzakelijke bouwkundige voorzieningen aan de molen te treffen. De molenaar is al geweest om een prijs te kunnen opgeven. Van de gemeente is men ook komen kijken. En in drie Utrechtse bladen hebben journalisten het gemeentebestuur op het goede spoor gezet.